

Rafał Cekiera • Justyna Kijonka • Monika Żak

POD JEDNYM DACHEM

Doświadczenie goszczenia uchodźców
z Ukrainy w polskich domach

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

RAFAŁ CEKIERA – dr nauk społecznych, profesor Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zajmuje się socjologią migracji, religii i kultury. Autor m.in. książek: *Uchodźcy, migranci i Kościół katolicki. Polska debata migracyjna po 2015 roku w kontekście nauczania Kościoła katolickiego* (2022), *Emigracja jako doświadczenie. Studium na przykładzie migrantów powrotnych do województwa śląskiego* (współaut. J. Kijonka i M. Żak, 2022), *Zgryzoty i nadzieje. Socjologiczna analiza wpisów do ksiąg wotywnych w kaplicy św. Wendelina w Rudzicy* (2016), *O pułapkach emigracyjnej lekkości. Doświadczenie tymczasowości w narracjach młodych polskich emigrantów poakcesyjnych* (2014), oraz wielu artykułów w czasopismach naukowych i prasie popularnej.

JUSTYNA KIJONKA – dr nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Autorka licznych prac poświęconych tożsamości śląskiej, w tym monografii: *Tożsamość współczesnych Górnoślązaków. Studium Socjologiczne, Tożsamość młodych Ślązaków. Między patriotyzmem lokalnym a europejskością* (współaut. A. Bartoszek, T. Nawrocki); a także procesom migracyjnym: *Emigracja jako doświadczenie. Studium na przykładzie migrantów powrotnych do województwa śląskiego*. Prowadziła badania w Niemczech, m.in. w Niemieckim Instytucie Spraw Polskich w Darmstadt oraz na Uniwersytecie Johanna Wolfganga Goethego we Frankfurcie nad Menem.

MONIKA ŻAK – dr nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej główne zainteresowania naukowe związane są z socjologią pracy, konsumpcji i migracji. Autorka monografii: *Życie rodzinne w sferze zawodów wysokiego ryzyka. Na przykładzie zawodu policjanta*. Współautorka monografii: *Od żony górnika do naukowca. Zmiana systemu wartości ról społecznych kobiet na terenach przemysłowych Górnego Śląska, Emigracja jako doświadczenie. Studium na przykładzie migrantów powrotnych do województwa śląskiego*. Autorka i współautorka polskich i zagranicznych artykułów, współredaktora monografii oraz członkini międzynarodowych projektów badawczych.

Pod jednym dachem
Doświadczenie goszczenia uchodźców
z Ukrainy w polskich domach

Rafał Cekiera, Justyna Kijonka, Monika Żak

Pod jednym dachem
Doświadczenie goszczenia uchodźców
z Ukrainy w polskich domach

Recenzje

Felicjan Byłok

Julita Makaro

Patronat

ŚLĄZAG

Polskie Towarzystwo
Socjologiczne
Oddział Katowicki

Miesięcznik społeczno-kulturalny „Śląsk”

DZIENNIK
ZACHODNI.PL

Spis treści

Wprowadzenie | 9

Rozdział 1

Gościnność w ujęciu teoretycznym | 19

- 1.1. Gościnność – próba charakterystyki pojęcia | 19
- 1.2. Gościnność w ujęciu socjologicznym | 22
- 1.3. Swoj czy obcy? Wyzwania gościnności | 25
- 1.4. Gościnność jako element solidarności społecznej | 32
- 1.5. Rok 2022 – egzamin z gościnności i solidarności | 37

Rozdział 2

Uchodźcy z Ukrainy w Polsce – sytuacja i społeczne uwarunkowania | 41

- 2.1. Kontekst międzynarodowy | 42
- 2.2. Kontekst krajowy | 44
- 2.3. Podsumowanie | 52

Rozdział 3

Metodologia badań | 55

- 3.1. Metody badawcze i dobór próby | 57
- 3.2. Analiza zebranego materiału | 59
- 3.3. Zagadnienia etyczne | 62

Rozdział 4

Spotkanie – motywy gościnności i postawy wobec uchodźców | 65

- 4.1. *Naszym przesłaniem było, że chcemy pomóc...* – analiza motywacji pomocowych | 65
 - 4.1.1. Motywacje altruistyczne | 65
 - 4.1.2. Motywacje empatyczne | 67
 - 4.1.3. Normy społeczne | 70
 - 4.1.4. Instytucje społeczne | 72
- 4.2. *To był impuls* – pomaganie a proces decyzyjny | 74
- 4.3. *Swój czy obcy?* Analiza postaw respondentów wobec Ukraińców | 79
 - 4.3.1. Tożsamość społeczna i przynależność grupowa | 80
 - 4.3.2. Stereotypy i uprzedzenia | 82
 - 4.3.3. Dynamika grupowa i konformizm | 86
 - 4.3.4. Procesy historyczne, kulturowe i polityczne | 86
- 4.4. Podsumowanie | 92

Rozdział 5

Współdzielenie przestrzeni i komunikacja międzykulturowa w narracjach badanych | 97

- 5.1. Różnice kulturowe – szansa czy zagrożenie? | 97
- 5.2. Pierwsze spotkanie: między euforią a paniką | 101
- 5.3. Adaptacja do zmian | 106
- 5.4. Kuchnia jako poligon wielokulturowości | 113
- 5.5. Integracyjna czy konfliktogenna rola religii? | 117
- 5.6. Podsumowanie | 127

Rozdział 6

Rozstanie – trwałość relacji | 131

- 6.1. Polacy i Ukraińcy wobec statusu gościa i gospodarza | 132
- 6.2. Między pustką a ulgą | 136
- 6.3. Kontakty i zerwane więzi | 158
- 6.4. Podsumowanie | 176

Rozdział 7 Refleksje postgościnne | 179

- 7.1. Spotkanie z Innym jako samopoznanie | 179
- 7.2. Ślady obecności | 182
- 7.3. Odkrywanie tego, co (nie)znane | 187
- 7.4. Perypetie dialogu międzykulturowego | 189
- 7.5. Doświadczenie udzielania i otrzymywania pomocy | 196
- 7.6. Kruchość światowego ładu | 211
- 7.7. Gościnność jako doświadczenie | 214
- 7.8. Granice gościnności? | 219
- 7.9. Podsumowanie | 225

Zakończenie | 227

Bibliografia | 237

- Indeks nazwisk | 251
- Summary | 255

Wprowadzenie

Wielkoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę, rozpoczęta 24 lutego 2022 roku, była ogromnym wstrząsem i na wielu poziomach momentem próby dla międzynarodowej społeczności. W oczywisty sposób najbardziej dotknięci brutalną wojenną pożogą zostali mieszkańcy napadniętej Ukrainy. Wstrząsające zdjęcia i relacje, dokumentujące zbrodnie najeźdźcy, w części tylko pomagały wyobrazić sobie dramat ukraińskiego narodu mieszkańcom państw szczęśliwie wolnych od zagrożenia atakiem. Doświadczenie wojny, lęku, niepewności – a czasem też żałoby po bliskich, po zdemolowanych rodzinnych miejscowościach, po utracie życiowych planów, konieczność bycia zdanym na innych – wszystko to należy do sfery przeżyć tyleż granicznie dotkliwych, co trudno przekazywalnych.

Skutki dramatycznych wydarzeń na Ukrainie dotknęły pośrednio mieszkańców innych państw – również Polski. W ciągu pierwszych dwóch tygodni od wielkoskalowej rosyjskiej inwazji granice naszego kraju przekroczył milion uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy¹, w ciągu miesiąca ta liczba wzrosła do 1,5 miliona. Skala i dynamika uchodźczej wędrówki nie miały w ostatnim czasie precedensu w Europie. Według prowadzonych kilka tygodni po rozpoczęciu wielkoskalowej napaści badań w dniu 1 kwietnia 2022 roku co czwarty mieszkaniec Katowic był Ukraińcem (w sumie szacowano ich liczbę na 96 462), na obszarze całego Górnośląsko-Zagłębiowskiego Obszaru Metropolitalnego przebywało wówczas ponad 300 tysięcy osób z Ukrainy. Jeszcze większy odsetek mieszkańcy Ukrainy stanowili w geograficznie bliższym granicy Rzeszowie (35%) – w pierwszym okresie po rosyjskiej agresji w mieście

1 Posługujemy się pojęciem „uchodźcy” na określenie uciekających przed wojną i jej skutkami osób z Ukrainy, mając świadomość, że nie są one uchodźcami w sensie formalnym. Wynika to nie tylko z faktu, że taka nomenklatura stała się oczywista w powszechnym obiegu medialnym – ale także z przekonania, że niezależnie od prawno-politycznego nazewnictwa przybywający do Polski po 24 lutego 2022 roku Ukraińcy bezsprzecznie „uchodzili” przed wojenny zagrożeniem.

tym znalazło schronienie 104 784 osób. W przypadku Warszawy liczbę osób z Ukrainy szacowano na 266 895, co stanowiło 13% ogólnej liczby jej mieszkańców (Wojdat, Cywiński, 2022).

Ogromnej skali wydarzeń towarzyszyła także ogromna intensywność emocjonalna. Widok przepelnionych dworców kolejowych w wielkich miastach (i postawionych wokół nich namiotów), w których koczowali utrudzeni i przerażeni wojenni uciekinierzy, ale też cała rzesza wolontariuszy, uwijających się w odruchu ludzkiej solidarności, mnóstwo niosących rozmaitą pomoc ludzi – obrazki te z pewnością u wielu osób na zawsze pozostaną w pamięci, zapiszą się też w historii Ukrainy i Polski. Nieczęsto w tak dosłowny sposób możliwe było dostrzeżenie dramatu innego człowieka, jego udręki – nieczęsto też tak łatwo dostrzec można tyle spontanicznego, bezinteresownego dobra.

„Historia i żywiły tatuują nasze istnienie” – przypomina Tadeusz Sławek (2024: 29). W niniejszej książce chcemy się przyjrzeć temu tatuażowi. Z pewnej już perspektywy czasowej sprawdzić, co wytatuowało to spotkanie Polaka i Ukraińca, gospodarza i uciekiniera wojennego, a ostatecznie: człowieka i człowieka – w najbardziej intymnej przestrzeni domu, w sytuacji zawieszanej życiowej rutyny (z jednej strony) i dramatycznej życiowej rekonfiguracji (z drugiej). Głównym problemem badawczym książki jest właśnie owo doświadczenie gościnności – jej przyczyny (motywacje do przyjmowania uchodźców w swoich domach), procedury (nawiązywania relacji, układania reguł funkcjonowania w ramach niestandardowej codzienności) oraz konsekwencje. W jaki sposób po czasie przyjmujący pod swój dach uchodźców z Ukrainy gospodarze patrzą na to wydarzenie? Jak ono przebiegało? Co z niego zostało? A jeśli coś zmieniło – to w jaki sposób?

Same wylistowane powyżej pytania jasno wskazują, że za tymi wszystkimi zagadnieniami kryje się znacznie więcej niżli tylko sama kwestia udostępnienia własnej życiowej przestrzeni obcej osobie. Jak bowiem pisał Cezary Wodziński, „kiedy stawiamy pytanie o sens gościnności, znajdujemy się od razu na zagadkowym terytorium pogranicza między moim i obcym krajem, między Mną a Innym. [...] Pytanie o sens gościnności nie jest jednak neutralne. Należy do zestawu tych zapalczywych i dotkliwie palących pytań, które zdolne są nas samych – pytających – postawić pod znakiem zapytania. Albowiem pytanie o sens gościnności zjawia się w sytuacji, w której ten sens został gruntownie zakwestionowany. Nie zachwiany czy nadkruszony,

lecz wypalony do cna” (2015: 5). Próbuąc szukać odpowiedzi na postawione zagadnienia, opierać się będziemy na 75 przeprowadzonych wywiadach pogłębianych z osobami, które przyjęły pod swój dach uchodźców z Ukrainy po 24 lutego 2022 roku.

Udzielenie schronienia i gościny uciekającym przed wojną osobom to jedno z tych wydarzeń, na które nie sposób się przygotować – a równocześnie przygotowujemy się do niego przez całe życie. Moment gościnności nie jest nigdy odseparowany od całokształtu naszych biografii – naszych wartości, uznawanych norm, w tym przypadku nade wszystko – rozumienia relacji z drugim człowiekiem, innym od nas i nam (do tej pory) obcym. W tej godzinie próby wiele polskich rodzin zawiesiło codzienną rutynę i pośpieszyło z pomocą, otwierając podwoje swoich mieszkań obcym – „jakimś ludziom”, o których zwykle wiedzano tylko tyle, że – jak pisała w słynnym wierszu *Jacyś ludzie* Wisława Szymborska – zostawili „za sobą jakieś swoje wszystko, / obsiane pola, jakieś kury, psy, /lusterka, w których właśnie przegląda się ogień” (Szymborska, [2016]). Co nie bez znaczenia – przyjmowano pod swój dach nieznane osoby, nie mając pojęcia, na jak długo się tej gościny udziela. *Myśmy w ogóle o tym nie myśleli, na jak długo będą, nie było założenia, jak długo ich przyjmujemy* (Wywiad 24)² – relacjonuje jeden z gospodarzy. Tak jakby dobrze przyswoił lekcję z *Odysei* Homera: „Gość i błagalnik jest bratem dla każdego, kto ma choć trochę rozumu” (za: Pytel, 1990: 60) – w mniej dosadnym tłumaczeniu: „Bo każdy brata widzi w tułaczu znękanym, kto nie jest całkiem z uczuć litości obranym” (Homer, 2022). Wielu Polaków aktualizowało własną postawą starożytną tradycję gościnności, wedle których „najpierw gościna, jedzenie, zapewnienie schronienia, a dopiero później pytanie o imię, pochodzenie i plany” (Kot, 2020: 176).

To doświadczenie, rozbijające codzienną rutynę, otwierające – tak dosłownie i wprost – na obcego człowieka, dla wielu było doświadczeniem „ontologicznego wstrząsu”, o którym w kontekście gościnności C. Wodziński pisze, że jest to „wstrząs, który wytrąca mnie z bytu jako trwałego i oczywistego gruntu pod nogami. Powoduje nieważkość mojego utrwalonego sposobu bycia” (2015: 22–23). Takie doświadczenie, oparte na bezinteresownym braterstwie i solidarności z potrzebującym, pozwala – posłużmy się słowami

2 Przy kolejnych przywoływanych cytatach w nawiasie podawane będą numery wywiadów, z których pochodzą wypowiedzi respondentów.

papieża Franciszka – na „wyłonienie się nieskończonego nadmiaru bytu” (Franciszek, 2024: pkt. 32). Wielu z nas wcześniej nie podejrzewało, do jakiego stopnia jest w stanie zaangażować się w niesienie pomocy innym. Ze zdumieniem odkrywaliśmy, ile autentycznej satysfakcji może dawać stosowanie się do dawno zapisanej w religijnej tradycji porady: „Okazujcie sobie wzajemną gościnność bez szemrania!” (Biblia Tysiąclecia Online, 2003: 1 P 4, 9). Uprzymiarnialiśmy sobie niejednokrotnie, że pochodzące z tego samego źródła zdanie z początku Listu do Hebrajczyków – „Nie zapominajmy też o gościnności, gdyż przez nią niektórzy, nie wiedząc, aniołom dali gościnę” (Biblia Tysiąclecia Online, 2003: Hbr 13, 2) – nie jest li tylko literacką alegorią, lecz bywa opartym na własnych przeżyciach opisem rzeczywistości. Opisem rzeczywistości, która dotknięta została ontologicznym wstrząsem; wydarzeniem, które może wszystkich jego aktorów znacząco odmienić i zostawić ślad. W końcu – przypomina przenikliwy analityk kategorii gościnności Jacques Derrida – „każde doświadczenie gościnności tworzyło nowy język” (2004: 258).

Nie jest przypadkiem przywołanie powyżej zdań pochodzących z jednej z założycielskich dla cywilizacji europejskiej ksiąg – Biblii. Praktyka gościnności jest miernikiem stosunku do bliźniego – a udzielanie schronienia azylantom ma swoje religijne korzenie. Azyl (z greckiego *ásylon*, łac. *asylum*, czyli „schronienie”, „prztyłek”) udzielany niegdyś był w miejscach poświęconych bogom (Hadzińska-Wyrobek, 2015: 31), czego ślad znaleźć możemy na przykład w ciągle działającej instytucji azylu kościelnego (Asyl in der Kirche, [b.r.w.] w Niemczech. „Gość w dom, Bóg w dom” – staropolskie przysłowie w tyleż lapidarny, co adekwatny sposób referuje chrześcijańskie rozumienie gościnności. Nieco tylko innymi słowy w encyklice *Dilexit nos* pisze o tym papież Franciszek: „Jak powiedziałby Heidegger, aby przyjąć to, co boskie, powinniśmy zbudować »gościnny dom«” (2024, par. 17). Próbuąc dowodzić swojej niewinności, Hiob tłumaczył: „Obcy nigdy nie sypiał na dworze, podróżnym otwierałem podwoje” (Biblia Tysiąclecia Online, 2003: Hi 31, 32), a w Księdze Powtórzonego Prawa czytamy: „Wy także miłujcie cudzoziemca, boście sami byli cudzoziemcami w ziemi egipskiej” (Biblia Tysiąclecia Online, 2003: Pwt 10, 19). Nie mniej tego rodzaju przykładów znajdujemy w Nowym Testamencie, na czele z fundamentalnym dla chrześcijańskiej doktryny 25 rozdziałem Ewangelii św. Mateusza, gdzie udzielenie gościnny przybyszowi opisane jest jako warunek zbawienia („byłem przybyszem, a przyjęliście Mnie” – Biblia Tysiąclecia Online, 2003: Mt 25, 35). Jak pisze

Jan Kanty Pytel w książce *Gościnność w Biblii*, „pisma Nowego Testamentu podają wiele przykładów budującej gościnności, ale bez literackich upiększeń, bez wyimaginowanych wizji, lecz jako historyczne dowody praktykowania tej cnoty” (1990: 95). Zwraca on także uwagę, że podobne podejście do przybysza znajdujemy też w literaturze greckiej – u Homera czy Ajschylosa „odtrącenie błagalnika, odmówienie mu schronienia, pomocy, opieki, to jeden z najcięższych grzechów, które może popełnić człowiek albo gmina” (1990: 65).

Przedstawiony, pobieżny ledwie wgląd w postrzeganie gościnności może uzmysłwić, jak poważną i znaczącą była i jest ona kategorią. Jak pisze Adam Pisarek, stanowi „funkcj[ę] sposobu rozumienia własności, władzy, przynależności, stosunku do terytorium oraz procedur utrwalania bądź zrywania więzi” (2016: 54) i „łączy się w języku ogólnym z ważnymi dla kultury polskiej i wielu jej wariantów słowami o mocnym nacechowaniu aksjologicznym: *dom, rodzina, naród, cnota, honor, szacunek, solidarność*” (2016: 28). Gościnność – dodajmy – jest zawsze bezinteresowna, wyłączona z rynkowych prawideł i strategicznych posunięć. Przykładem może być fragment jednego z 75 wywiadów, które na potrzeby relacjonowanych w tej książce badań zostały przeprowadzone z osobami przyjmującymi do swoich mieszkań uchodźców z Ukrainy:

Były programy, ja już nie pamiętam, jak się nazywały, ale jakieś pomocowe, czy finansowe dla osób przyjmujących uchodźców. Na początku nie chcieliśmy się do nich zgłaszać, z prywatnych pobudek. Mielśmy poczucie, że to są takie trochę krwawe pieniądze, nazwijmy to. W związku z czym nie chcieliśmy ich. Później mieliśmy na to inny pomysł, złożyliśmy wniosek o zapomogę dla osób goszczących uchodźców z Ukrainy. Dostaliśmy ją, ale faktycznie zdecydowaną część tej kwoty przelaliśmy z powrotem na Ukrainę. Jakąś drobną część zachowaliśmy sobie, żeby opłacić rachunki za prąd, wodę i gaz. To, co było zużyte ponad normę (Wywiad 68).

Kolejki polskich samochodów przed ukraińską granicą, którymi spontanicznie wielu Polaków ruszyło, aby zabrać wojennych uciekinierów z Ukrainy, pomoc oferowana w rozmaitych formach, te niezwykle wpisy na portalach społecznościowych w rodzaju „niczego już nie przywoźcie, wszystkiego jest za dużo” – razem stanowiło to niezwykle „karnawał solidarności” z uciemiężonym narodem ukraińskim i jego doświadczonymi okrucieństwem wojny

obywatelami. Tak, niewątpliwie wielu Polaków w pierwszych dniach po wielkoskalowej inwazji rosyjskiej rozkładało „dywany gościnności” (Wodziński, 2015: 95) przed swoimi siostrami i braćmi z Ukrainy. Charakter i wymiar tego zrywu pozwalał też na postawienie hipotezy, że w tym poruszeniu i reakcji na dramat sąsiadów sami odnajdujemy satysfakcję, stajemy się lepszymi ludźmi, pokazujemy – sobie i światu – nasze najlepsze społeczne oblicze. Ileż to razy – szczególnie w pierwszych tygodniach po 24 lutego 2022 roku – mitygowaliśmy się wzajemnie, powtarzając „to nie jest sprint, to jest maraton, musimy uważać, żeby się ta energia nazbyt szybko nie wypaliła”. Być może nie chodziło tylko o podtrzymanie niezbędnej Ukraincom pomocy, lecz także utrzymanie tej radości z pomagania, tego poczucia, że mimo wszelkich podziałów potrafimy razem zrobić coś dobrego.

Tym bardziej, że niezwykłość pomocowej reakcji Polaków zasadzała się także na szerszym kontekście, w którym rozgrywały się te wydarzenia. Na polsko-białoruskiej granicy umierały – zwabione przez białoruski reżim iluzorycznymi nadziejami na przedostanie się do Unii Europejskiej – osoby, których wniosków o azyl nie chciały przyjmować polskie instytucje. W mediach publicznych mieliśmy do czynienia z nagonką na przybyszów i próbą przedstawienia uchodźców czy migrantów wyłącznie w kategorii zagrożenia (zob. np. Jas-Koziarkiewicz, 2023). Od wyborów w 2015 roku kwestie migracyjne zostały w Polsce poddane presji politycznej instrumentalizacji – co wpłynęło także na nastroje społeczne i gotowość przyjmowania uchodźców (zob. np. Cekiera, 2022).

Wiele osób obserwowało te zjawiska w poczuciu rozdierającej bezsilności i bezradności. Niejednokrotnie towarzyszyło temu równie dojmujące zdumienie na widok uruchamianych mechanizmów zohydzenia ofiar niehumanitarnej polityki. Zapętlone i po wielokroć powtarzane w mediach publicznych obrazy, łączące koczujących przy granicy z zamachami terrorystycznymi, są tylko jednym z przykładów. „Ci z białoruskiej granicy” byli nagminnie przedstawiani jako niebezpieczni barbarzyńcy, którzy za nic mają nasze wartości i chcą zniszczyć naszą kulturę. W brutalny sposób wykpiwano także próbujących – mniej lub bardziej poradnie – nieść pomoc uwięzionym na granicy. W miejsce rzetelnego przedstawiania sytuacji przybyszów mieliśmy do czynienia z krzywdzącymi uogólnieniami i stygmatyzowaniem cudzoziemców najgorszymi epitetami. Zamiast osławiania – zrozumieliśmy przecież – społecznych lęków, sprzyjające władzy media osławiały nas raczej z misoksenią, która

oznacza „nie tylko niegościnnność, ale nienawiść do obcych (gości), agresywność, wrogość, posuwającą się do prześladowania przybyszów, którym raczej winno się okazywać życzliwość i gościnne przyjęcie” (Pytel, 1990: 25). Już po rosyjskiej wielkoskalowej inwazji na Ukrainę w wywiadzie dla telewizji ABC News Stały Przedstawiciel Polski przy ONZ Krzysztof Szczerski powiedział: „traktujemy Ukraińców jak gości, a nie uchodźców” (IAR/PAP/dał, 2022). Zdanie to, ujawniając być może więcej, niż planował je wypowiadający, można potraktować jako symptomatyczne do postrzegania uchodźców i ich obecności w polskim dyskursie politycznym po 2015 roku.

Wielu Polaków, na podobieństwo biblijnego Samarytanina, starało się zabezpieczyć los osób, którym w trybie ratunkowym pomagali. Nie tylko udostępniano własne mieszkania, czasem nawet przestrzenie tak bardzo intymne, jak sypialnia. Wspierano w adaptacji do polskich warunków: *nawet wzięłam urlop, żeby załatwiać dokumenty, PESEL-e, rejestrację w Urzędzie Pracy. Zorganizować szkołę, przedszkole; wszędzie chodziłam z tą mamą i z tymi dziećmi i pomagałam właśnie w załatwianiu tych spraw* (Wywiad 47). Po „opatrzeniu ran” i usamodzielnieniu się przybyszów pomagano także w znalezieniu lokum do wynajęcia – co nie zawsze było proste: *Wystarczyło powiedzieć, że mam kobietę z Ukrainy – nie, nie, dziękuję. Na tym się kończyło. Więc bardzo ciężko było znaleźć* (Wywiad 23). O takich postawach również warto pamiętać – dopiero takie tło czyni pełniejszym obraz „polskich Samarytan” i pierwszych tygodni przyjmowania wojennych uciekinierów z Ukrainy w Polsce.

Społeczne konteksty przyjmowania ukraińskich uchodźców w polskich domach – te krajowe, ale i międzynarodowe – szerzej zostaną omówione w drugim rozdziale niniejszej książki. Tam również przyjrzymy się skali migracji (i uchodźstwa) z Ukrainy do Polski w ostatnich latach oraz postawom Polaków względem osób z Ukrainy. Monografię rozpoczyna jednak rozdział poświęcony omówieniu kategorii gościnności – kluczowej z punktu widzenia referowanej tu problematyki. Mierzymy się w nim także z rozmaitymi wyzwaniami, które ze sobą praktykowanie gościnności niesie – i jej powiązania z pojęciem społecznej solidarności.

Kolejną część publikacji zajmuje krótki opis metodologiczny sprawozdanego tu projektu badawczego. Był on realizowany na terenie województwa śląskiego przy aktywnej współpracy studentów socjologii Uniwersytetu Śląskiego. Uzupełnieniem tematyki związanej z metodologią badań jest przywołanie kwestii etycznych, które dla referowanego tu badania miały ogromne

znaczenie. Dotyka ono bowiem obszaru bardzo prywatnego, który dotyczy także osób będących w wyjątkowo trudnej sytuacji. Wymaga to nieustannej troski o zachowanie odpowiedzialności i badawczej delikatności – ale także autentycznego szacunku do wszystkich wysłuchanych historii i ich bohaterów, zarówno tych pierwszo-, jak i drugoplanowych.

Zebrany podczas wywiadów materiał i jego interpretacje podzieliliśmy na cztery bloki, stanowiące osobne rozdziały. Wynikało to przede wszystkim z wagi i częstotliwości poruszanych w wywiadach kwestii. W pierwszej części analizy (rozdział czwarty) próbujemy zrekonstruować motywacje, którymi kierowały się osoby, przyjmujące pod swój dach uchodźców z Ukrainy. Przyglądamy się temu, jak wyglądał proces decyzyjny – ale także jak kształtowały się postawy względem gości, również poprzez redefinicje dychotomii *swoi/obcy*. Rozdział piąty poświęcony jest codzienności międzykulturowych relacji – ich budowania, uzgadniania, docierania się, kulturowej wymiany, która daleko wykraczała poza kwestie kulinarne (choć kuchnia stanowiła niezwykle ciekawą przestrzeń wzajemnego się poznawania). W kolejnej części (rozdział szósty) przyglądamy się epilogowi wspólnego zamieszkiwania pod jednym dachem – w jaki sposób dochodziło do wyprowadzki gości, jakie zostawiło to ślady i wywoływało emocje. Interesuje nas także ciąg dalszy – czyli ewentualne podtrzymywanie kontaktu i sposoby jego aktualizacji już po opuszczeniu domostwa gospodarzy przez osoby z Ukrainy. Ostatni z rozdziałów relacjonujących efekty przeprowadzonych badań zatytułowaliśmy „Refleksje post-gościnne”. Zawiera on próbę rekonstrukcji przez gospodarzy ich doświadczenia, związanego z udzielaniem schronienia w swoich domach wojennym uciekinierom. Sytuacja ta i współdzielenie codzienności z obcymi osobami była dla wielu z nich sposobnością do lepszego poznania samych siebie, swojej kultury – ale także swoich możliwości i ograniczeń. Całość publikacji kończy krótkie podsumowanie, odnoszące się także do obecnej sytuacji uchodźców z Ukrainy w Polsce.

Zapraszając Państwa do lektury niniejszej książki, chcieliśmy najpierw ogromnie podziękować wszystkim, bez których jej powstanie nie byłoby możliwe. W pierwszej kolejności: jej bezpośrednim bohaterom – czyli tym wszystkim, którzy podjęli się gościnę szukających schronienia, a następnie zgodzili się o tym opowiedzieć. Dziękujemy studentom kierunku Socjologia na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, którzy pod kierunkiem dr Moniki Żak przeprowadzali wywiady. Mamy nadzieję, że również dla Was było to

ważne przeżycie – nie tylko w rozumieniu poszerzenia warsztatu socjologicznego i nabycia nowych kompetencji. Dziękujemy także wszystkim życzliwym osobom, które wspierały powstawanie tej książki i z którymi mogliśmy o niej rozmawiać.

Przede wszystkim jednak – chcemy wyrazić naszą solidarność i współczucie wszystkim tym, którzy przez bestialstwo rosyjskiej inwazji zmuszeni zostali do opuszczenia swoich domów i wyruszenia w pełną niepewności, upokorzeń i bólu uchodzącą tułaczkę. Żadne słowa nie są zapewne adekwatne względem takiego doświadczenia.

Bibliografia

- Adamczyk A., 2017: *Kryzys migracyjny w Europie a polska polityka migracyjna*. „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny”, nr 1(163), s. 307–331.
- Adamczyk W., 2022: *Dobrzy, źli, obcy, bohaterowie. Jak polskie media wpływają na postrzeganie Ukrainy i Ukraińców? W: Mniejszości, emigranci i uchodźcy „stare” i „nowe” wyzwania*. Red. A. Adamczyk, A. Sakson, C. Trosiak. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, s. 179–191.
- Al-Hamad A., Yasin Y.M., Metersky K., Guruge S., 2025: “Home Away From Home”: A Critical Metaphor Analysis of Displaced Ukrainian Women’s Experiences With Their Canadian Hosts. “Global Qualitative Nursing Research”, vol. 12. <https://doi.org/10.1177/23333936251353210> [dostęp 28.03.2025].
- Allport G.W., 1954: *The Nature of Prejudice*. MA: Addison-Wesley, Cambridge.
- Andrejuk K., 2015: *Postawy wobec imigrantów w świetle wyników Europejskiego Sondażu Społecznego 2014–2015. Polska na tle Europy*. Working Paper no. 2. Zespołu Studiów Europejskich IFiS PAN, Warszawa.
- Armstrong K., 2010: *Historia Boga: 4000 lat dziejów Boga w judaizmie, chrześcijaństwie i islamie*. VIK, Warszawa.
- Asch S.E., 1946: *Forming impressions of personality*. “The Journal of Abnormal and Social Psychology”, 41(3), s. 258–290.
- Asch S.E., 1951: *Effects of group pressure upon the modification and distortion of judgments*. W: *Groups, leadership and men*. Red. H. Guetzkow. Carnegie Press, Pittsburgh, PA, s. 177–190.
- Asyl in der Kirche, [b.r.w.]: *Asyl in der Kirche*. <https://www.kirchenasyl.de/> [dostęp 28.03.2025].
- Barska A., 2012: *Gościnność w kulturze/kulturach Maghrebu*. „Przegląd Orientalistyczny”, nr 1–2, s. 4–13.
- Bartczak A., 2011: *Polska i jej opinia publiczna wobec konfliktu w Bośni i Hercegowinie i jego następstw*. W: *Bośnia i Hercegowina 15 lat po Dayton*.

- Przeszłość-teraźniejszość-perspektywy. *Studia i szkice*. Red. S.L. Szczesio, P. Chmielewski. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 228–239.
- Bartlet R., 2003: *Tworzenie Europy: podbój, kolonizacja i przemiany kulturowe 950–1350*. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań.
- Batson C.D., 1991: *The altruism question: Toward a social-psychological answer*. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ.
- Baumeister R.F., 2017: *Social psychology and human nature*. Cengage Learning, Belmont, CA.
- Beck U., 2012: *Spółeczeństwo światowego ryzyka. W poszukiwaniu utraconego bezpieczeństwa*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Berger P.L., 2005: *Święty baldachim: elementy socjologicznej teorii religii*. Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków.
- Berry J.W., 1997: *Immigration, acculturation, and adaptation*. “Applied Psychology: An International Review”, vol. 46(1), s. 62–68.
- Berry J.W., 2001: *A Psychology of Immigration*. “Journal of Social Issues”, vol. 57, no. 3, s. 615–631.
- Bhabha H.K., 2010: *Miejsca kultury*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Biblia Tysiąclecia Online, 2003: *Biblia Tysiąclecia Online*. Wydawnictwo Pallottinum, Poznań. <https://biblia.deon.pl/rozdzial.php?id=46> [dostęp 28.03.2025].
- Bierówka J., 2007: *Wzajemność jako reguła moralna. Ujęcie antropologiczne, socjologiczne i psychologiczne*. „Państwo i Społeczeństwo”, R. 7, nr 2, s. 119–131.
- Bilewicz M., 2024: *Traumaland. Polacy w cieniu przeszłości*. Mando, Kraków.
- Bilik G., 2021: *Solidarność sumień czy globalizacja obojętności? Kryzys uchodźczy w świetle myśli Józefa Tischnera i papieża Franciszka*. W: *Solidarność w życiu publicznym*. Red. W. Zuziak, B. Żmuda-Frydrychowska. Seria Etyka i Życie Publiczne, Katedrę Etyki Wydziału Filozoficznego UPJPII, Kraków, s. 81–103.
- Blau P.M., 2008: *Wymiana i władza w życiu codziennym*. Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków.
- Bourdieu P., 2005: *Dystynkcja: społeczna krytyka władzy sądenia*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Bialasiewicz L., Rabbiosi C., de Wild Z., 2025: *Selective Hospitality: Framing the Reception of Ukrainian Refugees across Three National Contexts*. <https://doi.org/10.1080/08865655.2025.2524098>.
- Birger L., Tarshish N., Nouman H., 2024: *Expanding the boundaries of hospitality: the relationship between Ukrainian refugees and their hosts*. “Journal of Ethnic

- and Migration Studies”, vol. 50(16), s. 3942–3958. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2024.2359684>.
- Briggs D., 2025: *Sheltering Strangers. Critical Memoirs from Hosting Ukrainian Refugees*. Policy Press, Bristol, UK. <https://doi.org/10.51952/9781447373636>.
- Brown P., 2013: *The Rise of Western Christendom. Triumph and Diversity A.D. 200–1000*. John Wiley-Blackwell.
- Bulska D., 2022: *Polacy o Ukraińcach w przededniu konfliktu zbrojnego. Wyniki PPS 2021*. http://cbu.psychologia.pl/wp-content/uploads/sites/410/2022/03/Raport_Ukrain%CC%81cy_marzec2022_fin.pdf [dostęp 28.03.2025].
- Castells M., 2008: *Siła tożsamości*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- CBOS, 2015a: *Polacy o uchodźcach – w internecie i w „realu”*. Komunikat nr 149. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2015/K_149_15.PDF [dostęp 28.03.2025].
- CBOS, 2015b: *Polacy wobec problemu uchodźstwa*. Komunikat nr 81. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2015/K_081_15.PDF [dostęp 28.03.2025].
- CBOS, 2022: *Polacy wobec uchodźców z Ukrainy*. Komunikat nr 62. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_062_22.PDF [dostęp 28.03.2025].
- CBOS, 2023: *Polacy wobec wojny na Ukrainie i ukraińskich uchodźców*. Komunikat nr 54. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_054_23.PDF [dostęp 28.03.2025].
- CBOS, 2024a: *O wojnie w Ukrainie i sytuacji na wschodniej granicy*. Komunikat nr 67. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_067_24.PDF [dostęp 28.03.2025].
- CBOS, 2024b: *Polacy o wojnie w Ukrainie*. Komunikat nr 130. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_130_24.PDF [dostęp 28.03.2025].
- CBOS, 2025: *Stosunek Polaków do innych narodów*. Komunikat nr 13. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2025/K_013_25.PDF [dostęp 28.03.2025].
- Cekiera R., 2019: *Mobilność*. W: *Współczesne teorie społeczne. W kręgu ujęć paradygmatycznych*. Red. M.S. Szczepański, A. Śliz. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole, s. 587–618.
- Cekiera R., 2022: *Uchodźcy, migranci i Kościół katolicki: Polska debata migracyjna po 2015 roku w kontekście nauczania Kościoła katolickiego*. Towarzystwo Więź, Warszawa.
- Charita Česká republika, 2022: *Charita Česká republika*. 7 października. <https://www.charita.cz/aktuality/z-domova/mezi-uprchliky-je-dvakrat-vice-vysokoskolaku-nez-v-ceske-populaci-odhaluje-kampan-zacit-spolecne/> [dostęp 28.03.2025].
- Christians C.G., 2009: *Etyka i polityka w badaniach jakościowych*. W: *Metody badań jakościowych*. Red. N.K. Denzin, Y.S. Lincoln. T. 1. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- Chrzczonowicz M., 2022: *Nie wpuszczać, wypychać na Białoruś. Tak uważa 66 proc. chodzących do kościoła*. 24 listopada. <https://oko.press/nie-wpuszczac-wypychacu-na-bialorus-tak-uwaza-66-proc-chodzacych-do-kosciola-sondaz-ipsos> [dostęp 28.03.2025].
- Chwiejda E., 2018: *Wrogośćcinność Europy i wyzwanie gościnności według Jacques'a Derridy*. W: *Widma Derridy*. Red. A. Bielik-Robson, P. Sadzik. Instytut Badań Literackich, Warszawa.
- Cialdini R.B., Schaller M., Houlihan D., Arps K., Fultz J., Beaman A.L., 1987: *Empathy-based helping: Is it selflessly or selfishly motivated?*. "Journal of Personality and Social Psychology", 52(4), s. 749–758.
- Creswell J.W., 2013: *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Crossley M., 2023: *"Homes for Ukraine": Gendered Refugee Hosting, Differential Inclusion, and Domopolitics in the United Kingdom*. "Journal of International Women's Studies", vol. 25, iss. 8, s. 390–408.
- Cywiński P., Katner F., Ziółkowski J., 2019: *Zarządzanie strachem. Jak prawica wygrywa debatę publiczną w Polsce*. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa. <https://www.batory.org.pl/upload/files/Programy%20operacyjne/Forum%20Idei/Zarzadzanie%20strachem.pdf> [dostęp 28.03.2025].
- Czerniejewska I., 2006: *O stereotypie kulturowym, czyli jak widzimy innych*. W: *Edukacja regionalna*. Red. A.W. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 261–294.
- Dahrendorf R., 1979: *Life Chances. Approaches to Social and Political Theory*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Daoust G., Dyvik S., 2025: *'Homes for Ukraine' and the politics of private humanitarian hospitality*. "Review of International Studies", vol. 51(3), s. 390–408. <https://doi.org/10.1017/S0260210524000470>.
- Denzin N.K., Lincoln Y.S., 2009: *Wprowadzenie. Dziedzina i praktyka badań jakościowych*. W: *Metody badań jakościowych*. Red. N.K. Denzin, Y.S. Lincoln. T. 1. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 19–75.
- Departament Statystyki, 2023: *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku Raport z badania ankietowego*. Narodowy Bank Polski, Departament Statystyki, Warszawa. https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/01/raport_migranci_z-Ukrainy_2023.pdf [dostęp 28.03.2025].
- Derrida J., 2004: *Gościnność nieskończona*. Przeł. P. Mościcki. „Przegląd Filozoficzno-Literacki”, nr 3(9), s. 257–261.

- Derrida J., Dofurmantelle A., 2000: *Of Hospitality*. Stanford University Press, Stanford.
- DSiPA (Departament Statystyki i Prognoz Aktuarnych), 2024: *Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych 2023*. https://www.zus.pl/documents/10182/2322024/Cudzoziemcy+w+polskim+systemie+ubezpiecze%C5%84+spo%C5%82ecznych_2023.pdf [dostęp 28.03.2025].
- Durkheim É., 2011: *O podziale pracy społecznej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Dytkowski T., 2023: *Antyukriańska dezinformacja, mowa nienawiści, propaganda*. <https://geremek.pl/wp-content/uploads/2023/12/Antyukrainskadezinformacja.7.Podsumowaniemonitoringu.pdf> [dostęp 28.03.2025].
- Feliksiak M., 2022: *Polacy wobec uchodźców z Ukrainy*. Komunikat nr 62. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_O62_22.PDF [dostęp 28.03.2025].
- Flick U., 2010: *Projektowanie badania jakościowego*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Fontana A., Frey J.H., 2009: *Wywiad. Od neutralności do politycznego zaangażowania*. W: *Metody badań jakościowych*. Red. N.K. Denzin, Y.S. Lincoln. T. 2. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 81–127.
- Franciszek, 2020: *Encyklika „Fratelli tutti” o braterstwie i przyjaźni społecznej*. Libreria Editrice Vaticana. 10 marca. https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20201003_enciclica-fratelli-tutti.html [dostęp 28.03.2025].
- Franciszek, 2024: *List Ojca Świętego Franciszka o roli literatury w formacji*. <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2024/documents/20240717-lettera-ruolo-letteratura-formazione.html> [dostęp 28.03.2025].
- Fukuyama F., 1997: *The End of Order*. The Social Market Foundation, London.
- Gaynor T., 2016: UN chiefs call for greater solidarity with forcibly displaced. <https://www.unhcr.org/uk/news/latest/2016/10/57f252169/un-chiefs-call-greater-solidarity-forcibly-displaced.html> [dostęp 26.09.2025].
- Geertz C., 2005: *Interpretacja kultur. Wybrane eseje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Gibbs G., 2011: *Analizowanie danych jakościowych*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gilbert D.T., Wilson T.D., 2000: *Miswanting: some problems in the forecasting of future affective states*. W: *Feeling and thinking: the role of affect in social cognition*. Cambridge University Press, New York, s. 178–197.

- Gilbert D.T., Wilson T.D., 2006: *Affective forecasting: Knowing what to want*. "Current Directions in Psychological Science", vol. 15(5), s. 131–134.
- Glock C.Y., Stark R., 1965: *Religion and Society in Tension*. Rand McNally, Chicago.
- Goffman E., 2007: *Piętno. Rozważania o zranionej tożsamości*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Goffman E., 2008: *Człowiek w teatrze życia codziennego*. Wydawnictwo Aletheia, Warszawa.
- Gouldner A.W., 1992: *Norma wzajemności*. W: *Współczesne teorie wymiany społecznej. Zbiór tekstów*. Red. M. Kempny, J. Szmatka. PWN, Warszawa, s. 5–72.
- Goździaik E.M., Main I., Suter B., eds., 2020: *Europe and the Refugee Response: A Crisis of Values?*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429279317>.
- Granovetter M., 1973: *The Strength of Weak Ties*. "American Journal of Sociology", vol. 78(6), s. 1360–1380.
- Grzymała-Kazłowska A., 2008: *Integracja – próba rekonstrukcji pojęcia*. W: *Problemy integracji imigrantów: koncepcje, badania, polityki*. Red. A. Grzymała-Kazłowska, S. Łodziński. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 29–49.
- Gudkova S., 2012: *Wywiad w badaniach jakościowych*. W: *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*. Red. D. Jemielniak. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 111–129.
- GUS (Główny Urząd Statystyczny), 2020: *Populacja cudzoziemców w Polsce w czasie pandemii COVID-19*. <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/populacja-cudzoziemcow-w-polsce-w-czasie-covid-19,12,1.html> [dostęp 26.09.2025].
- Guzy-Steinke H., 2008: *Norma wzajemności w życiu społecznym w perspektywie pedagogiki społecznej*. W: *Pedagogika społeczna w Polsce po 1989 roku. Przemiany w nauce, obecność międzynarodowa, kręgi tematyczne prac badawczych*. Red. B. Kromolicka, A. Radziejewicz-Winnicki, M. Noszczyk-Bernasiewicz. Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania, Katowice, s. 626–627.
- Habermas J., 2015: *Teoria działania komunikacyjnego*. T. 2. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Hadzińska-Wyrobek A., 2015: *Uchodźcy – azyl polityczny i status uchodźcy w Polsce po 1945 roku*. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa, Poznań.
- Halík T., 2010: *Dotknij ran. Duchowość nieobojętności*. Znak, Kraków.
- Hall D., Mikulska-Joles A., 2016: *Uprzedzenia, strach czy niewiedza? Młodzi Polacy o powodach niechęci do przyjmowania uchodźców*. „Analizy. Raporty. Ekspertyzy”, nr 1.

- Harbaugh W.T., 1998: *The Prestige Motive for Making Charitable Transfers*. "The American Economic Review", vol. 88(2), s. 277–282.
- Herrmann M., 2010: *Powody do dumy i wstydu dla Polaków*. Komunikat nr 30. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_030_10.PDF [dostęp 20.05.2024].
- Hocharenko O., 2015: *Koncepcja samopoznania Stefana Baleya*. „Studia z Historii Filozofii”, T. 6, nr 4, s. 85–98.
- Hofstede G., 2000: *Kultury i organizacje. Zaprogramowanie umysłu*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Holska A., 2016: *Teorie podejmowania decyzji*. W: *Zarządzanie, organizacje i organizowanie – przegląd perspektyw teoretycznych*. Red. K. Kłincewicz. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 239–252.
- Holt-Lunstad J., Smith T.B., Layton J.B., 2010: *Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review*. "PLoS Medicine", 7(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000316>.
- Homer, 1992: *Odyseja*. <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/homer-odyseja.pdf> [dostęp 20.10.2022].
- Homer, 1994: *Iliada*. Zysk i S-ka, Poznań.
- HRW (Human Rights Watch), 2022: *Przemoc i push-backi na polsko-białoruskiej granicy*. <https://www.hrw.org/pl/news/2022/06/08/violence-and-pushbacks-polandn-belarus-border>, [dostęp 28.03.2025].
- Huntington S.P., 2003: *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*. Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, Warszawa.
- IAR, 2019: *Lech Kaczyński pyta MSWiA o uchodźców*. <https://psz.pl/92-polska/leche-kaczynski-pyta-mswia-o-uchodzcow> [dostęp 28.03.2025].
- IAR/PAP/dad, 2022: *Uchodźcy z Ukrainy w Polsce. Szczerski w ABC News: traktujemy ich jak gości*. <https://www.polskieradio.pl/399/7977/artykul/2936436,uchodzczy-z-ukrainy-w-polsce-szczerski-w-abc-news-traktujemy-ich-jak-gosci> [dostęp 28.03.2025].
- IMM (Instytut Monitorowania Mediów), 2023: *Raport Demagoga i IMM: Antyukraińska propaganda w mediach społecznościowych*. 11 stycznia. <https://www.imm.com.pl/raport-demagoga-i-imm-antyukrainska-propaganda-w-mediach-spolecznosciowych/> [dostęp 28.03.2025].
- IOM (International Organization For Migration), 2025: *Missing Migrants Project*. <https://missingmigrants.iom.int/data> [dostęp 28.03.2025].
- Isayev E., 2018: *Hospitality. A Timeless Measure of Who We Are?*. "Migration and Society", vol. 1(1), s. 7–21. <https://doi.org/10.3167/arms.2017.010103>.

- Jacher W., 1973: *Emila Durkheima koncepcja religii jako czynnika integracji społecznej*. „*Studia Philosophiae Christianae*”, nr 9(2), s. 43–62.
- Jas-Koziarkiewicz M., 2023: *Obraz migrantów w trakcie kryzysu na granicy polsko-białoruskiej w 2021 i 2022 roku w „Wiadomościach” TVP*. „*Studia Politologiczne*”, vol. 68, nr 2, s. 341–361. <https://doi.org/10.33896/SPolit.2023.68.18>.
- Jaskułowski K., 2019: *The Everyday Politics of Migration Crisis in Poland. Between Nationalism, Fear and Empathy*, Palgrave.
- Juergensmeyer M., 2003: *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*. University of California Press, Berkeley.
- Juergensmeyer M., 2008: *Global rebellion: religious challenges to the secular state, from Christian militias to al Qaeda*. University of California Press, Berkeley.
- Kahne J., Bailey K., 1999: *The Role of Social Capital in Youth Development: The Case of “I Have a Dream” Programs*. “Educational Evaluation and Policy Analysis”, vol. 21(3), s. 321–343.
- Kahneman D., Tversky A., 1974: *Judgment under uncertainty: Heuristics and biases*. “Science”, vol. 185(4157), s. 1124–1131.
- Kahneman D., Tversky A., 1981: *The framing of decisions and the psychology of choice*. “Science”, vol. 211(4481), s. 453–458.
- Kalinowska K., Kuczyński P., Bukraba-Rylska I., Krakowska K., Sałkowska M., 2023: *Spółeczeństwo łatwopalne. Praktyki pomagania uchodźcom wojennym z Ukrainy w roku 2022 w Polsce*. Collegium Civitas, Warszawa.
- Kapuściński R., 2013: *Ten Inny*. Czytelnik, Warszawa.
- Kolankiewicz-Lundberg M., Sabik A., Trojanek M., 2008: *„Bardzo im współczuję, ale...” – wizerunek uchodźcy w dyskursie politycznym, medialnym i społecznym. Przypadek Kamisy Dżamaldin*. W: *Uchodźcy: teoria i praktyka*. Red. I. Czerniejewska, I. Main. Stowarzyszenie „Jeden Świat”, Poznań.
- Konecki K., 2000: *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Korczyński M., Stefanek M., 2021: *Lokacyjne uwarunkowania dystansu społecznego wobec „obcych” polskich i ukraińskich studentów*. „Kultura i Edukacja”, nr 1(131), s. 65–95.
- Kot D., 2020: *Tratwa Odysa. Esej o uchodźcach*. Słowo/obraz terytoria, Gdańsk.
- Kozakowski K., 2012: *Swój i obcy czy swój-obcy – o poznawaniu nieznanego i wyobcowywaniu już poznanego*. „Laboratorium Kultury”, nr 1, s. 146–158.
- KPK ESM (Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce), 2015: *Raport roczny 2014. Raport na temat realizacji polityki Polski w zakresie*

- migracji i azylu w 2014 roku. <https://www.gov.pl/attachment/5258a328-0679-49f8-840d-7644bd654ad4> [dostęp 28.03.2025].
- Kvale S., 2010: *Prowadzenie wywiadów*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kymlicka W., 1996: *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford University Press, Oxford.
- Lesińska-Staszczuk M., 2017: *Rola procesów stereotypizacji w kształtowaniu się postaw wobec narodów obcych*. W: *Między tolerancją a niechęcią. Polityka współczesnych państw europejskich wobec migrantów i mniejszości*. Red. A. Adamczyk, A. Sakson, C. Trosiak. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań, s. 357–367.
- Lévinas E., 2012: *Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrżności*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Lippmann W., 1922: *Public Opinion*. Harcourt, Brace.
- Maciaszek P., 2013: *Falszywe wspomnienia: jak to się dzieje, że umysł pamięta coś, czego nie było?*. „Przegląd Filozoficzny – Nowa Seria”, R. 22, nr 2(86), s. 305–322.
- Malewska K., 2013: *Doskonalenie procesów decyzyjnych w organizacji*. „Nauki o Zarządzaniu”, 1(14), s. 33–45.
- Małkiewicz-Daszkowska Z., 2019: *Czynnik dziecięcy – o dziecięcych rolach i statusach w okolicznościach gościny*. W: *Gość w dom. Współczesne praktyki przyjmowania gości*. Red. B. Mateja-Jaworska, M. Skowrońska. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s. 175–192.
- Markowska B., 2016: *Etyka gościnności/gościnność etyki*. „Civitas Studia z Filozofii Polityki”, nr 19, s. 13–26.
- Mateja-Jaworska B., Skowrońska M., 2019: *Wstęp*. W: *Gość w dom. Współczesne praktyki przyjmowania gości*. Red. B. Mateja-Jaworska, M. Skowrońska. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s. 7–18.
- Mauss M., 2001: *Socjologia i antropologia*. Wydawnictwo KR, Warszawa.
- Mead G.H., 1975: *Umysł, osobowość i społeczeństwo*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Modrzyk A., 2020: *Samooograniczająca się towarzyskość. Żywność, alkohol i kawa oraz trzy zasady z ekonomiki gościnności*. „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1, s. 107–127.
- Motyka G., 2011: *Od rzezi wołyńskiej do akcji „Wisła”. Konflikt polsko-ukraiński 1943–1947*. Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Nijakowski L.M., 2009: *Śląski bałkański Kaukaz*. „Śląsk”, R. 15, nr 1, s. 12–15.
- Nowakowska I., 2016: *Formowanie wrażeń na temat osobowości – proces niezbędny czy szkodliwy? Przegląd badań i implikacje praktyczne*. „Horyzonty Wychowania”, vol. 15, no. 36, s. 127–140.

- Nowicka E., 1990: *Swojskość i obcość jako kategorie socjologicznej analizy*. W: *Swoi i obcy*. Red. E. Nowicka. Uniwersytet Warszawski, Instytut Socjologii, Warszawa.
- Nowicka E., 2020: *Swoi i obcy, bliscy i dalecy na pograniczach*. W: *Studia nad granicami i pograniczami. Leksykon*. Red. E. Opiłowska i in. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- OECD, 2024: *International Migration Outlook 2024*. Paryż. https://www.oecd.org/en/publications/international-migration-outlook-2024_50b0353e-en.html [dostęp 28.03.2025].
- Okólski M., 2017: *Nowa, krucha mapa europejskich migracji*. „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny”, nr 1(163), s. 5–28.
- Onet.pl, 2021: „Wiadomości” TVP wykorzystały scenę z serialu Netflixa, by zaatakować migrantów. „Autor materiału nie stwierdził, że przedstawia prawdziwe wydarzenie”. 31 października. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/wiadomosci-tvp-wykorzystaly-scene-z-serialu-by-atakowac-migrantow-oswiadczenie-stacji/gw1rm3v> [dostęp 28.03.2025].
- Orłowska B.A., 2019: *Stereotypy i uprzedzenia wobec Innych – wprowadzenie*. „Studia – Konteksty Pogranicza”, nr 3, s. 11–23.
- Parsons T., 2009: *System społeczny*. Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków.
- Pastuszewski S., 2020: *Polskie doświadczenie solidarności dziś*. „Eunomia”, nr 2(99), s. 63–77.
- Pisarek A., 2014: *Gościnność polska: próba interpretacji antropologicznej*. Praca doktorska. Uniwersytet Śląski, Katowice.
- Pisarek A., 2016: *Gościnność polska. O kulturowych konkretyzacjach idei*. Uniwersytet Śląski, Katowice.
- Platon, 2017: *Prawa*. Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty.
- Plewko J., 2010: *Warunki integracji imigrantów ze społeczeństwem przyjmującym w wybranych krajach Unii Europejskiej*. „Roczniki Nauk Społecznych”, T. 2(38), s. 157–180.
- Prezes Rady Ministrów, 2016: *Zarządzenie nr 21 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lutego 2016 r. w sprawie Międzyresortowego Zespołu do spraw zapewnienia bezpieczeństwa w procesie przesiedleń i relokacji cudzoziemców*. <https://bip.kprm.gov.pl/kpr/bip-radyd-ministrow/organy-pomocnicze/organy-pomocnicze-preze/3550,Miedzyresortowy-Zesp%C3%B3l-do-spraw-zapewnienia-bezpieczenstwa-w-procesie-przesiedle.html> [dostęp 15.03.2017].
- Prokopenko O., Kryvoruchko L., 2017: *Similarities and Cultural Differences as a Basis for the Development of Mutually Beneficial Relations Between Poland and Ukraine*. „Perspektywy Kultury”, nr 17(2), s. 7–17.

- Putnam R., 2008: *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- Putnam R.D., Campbell D.E., 2012: *American Grace: How Religion Divides and Unites Us*. Simon & Schuster, New York.
- Pytel J.K., 1990: *Gościnność w Biblii. Studium źródłowo-porównawcze*. Księgarnia Św. Wojciecha, Poznań.
- Rada Unii Europejskiej, 2001: *Dyrektywa Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między Państwami Członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami*. Dz.U.UE.L.2001.212.12. <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/dyrektywa-2001-55-we-w-sprawie-minimalnych-standardow-przyznawania-67427692> [dostęp 28.03.2025].
- Rancew-Sikora D., 2020: *Polska gościnność w świetle zapisów autobiograficznych*. „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1, s. 61–82.
- Rancew-Sikora D., 2021: *Gościnność – rozstanie z ideałem. Socjologiczna analiza znaczeń i praktyk przyjmowania gości*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Rzeczpospolita Polska, 1951: *Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r.* https://www.unhcr.org/pl/wp-content/uploads/sites/22/2016/12/konwencja_genewska.pdf [dostęp 28.03.2025].
- Rzeczpospolita Polska. Sejm, 2007: *41. posiedzenia Sejmu (Obrady w dniu 8 maja 2007 r.)*. Stenogram. [http://orka.sejm.gov.pl/StenoInter5.nsf/0/9905B730449C15D3C12572D6005CF6B1/\\$file/41_a_ksiazka.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/StenoInter5.nsf/0/9905B730449C15D3C12572D6005CF6B1/$file/41_a_ksiazka.pdf)
- Rzeczypospolita Polska. Sejm, 2022: *Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583> [dostęp 28.03.2025].
- Rosenwein B.H., 2023: *A Short History of the Middle Ages. Sixth Edition*. Toronto University Press, Toronto.
- Said E., 2024: *Orientalizm*. Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań.
- Sakowicz E., 2017: *Integracja w kontekście różnorodności kulturowej i religijnej*. „Teologia i Moralność”, vol. 12, nr 1, s. 29–46.
- Scaramuzzi I., 2021: *Bóg? Tylko po prawej stronie. Populizm a chrześcijaństwo*. WAM, Kraków.
- Schmiedel U., Smith G., eds., 2018: *Religion in the European Refugee Crisis*. Cham: Palgrave Macmillan.

- Sennet R., 2009: *Upadek człowieka publicznego*. Warszawskie Wydawnictwo Literackie – „Muza”, Warszawa.
- Simmel G., 2005: *Socjologia*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Simon H., 1956: *Rational choice and the structure of the environment*. “Psychological Review”, vol. 63, s. 129–138.
- Sitnicka D., 2021: „Krowa Kamińskiego” to stare nagranie z internetu. A w dodatku to klacz. 28 września. <https://oko.press/krowa-kaminskiego-to-stare-nagranie-z-internetu-az-w-dodatku-to-klacz> [dostęp 28.03.2025].
- SJP (Słownik języka polskiego), 2005: *Słownik języka polskiego*. Oprac. E. Sobol. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Skarga B., 2002: *Wstęp. W: Emmanuel Lévinas, Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrzności*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. IX–XXX.
- Skowrońska M., 2019: *Czuj się jak u siebie, ale bez przesady. Kontrola przestrzeni i opieka nad gościem – dwa wymiary asymetrii władzy w sytuacji gościny. W: Gość w dom. Współczesne praktyki przyjmowania gości*. Red. B. Mateja-Jaworska, M. Skowrońska. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Skowrońska M., 2020: *Klasowy wymiar gościnności: różnicowanie dyspozycji organizujących praktyki gościny. „Kultura i Społeczeństwo”, T. 64(1), s. 25–59.*
- Skowrońska M., 2025: *Guest, Family, or Roommate? How Framing Guides Private Hospitality of Ukrainian Refugees in Poland. “The Sociological Quarterly”, vol. 66.* <https://doi.org/10.1080/00380253.2025.2538168>.
- Sławek T., 2024: *–U–*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Smith W.C., 1991: *The Meaning and End of Religion*. Fortress Press, Minneapolis.
- Snyder T., 2010: *Skrwawione ziemie*. Znak, Kraków.
- Stachyra R., 1992: *Stosunek do inności. Sondaż wśród licealistów. W: Tolerancja*. Red. B. Karolczak-Biernacka. Wydawnictwo IBE, Warszawa.
- Szahaj A., 2010: *Wielokulturowość: za i przeciw (kilka uwag). W: Studia nad wielokulturowością*. Red. D. Pietrzyk-Reeves, M. Kułakowska. Księgarnia Akademicka, Kraków, s. 129–140.
- Szwed R., 2006: *Społeczne i przestrzenne uwarunkowania dystansu etnicznego. W: Statystyka i data mining w badaniach naukowych*. Red. J. Wątroba. StatSoft Polska, Kraków, s. 45–58.
- Szyborska W., [2016]: *Jacyś ludzie*. <https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/404676-wislawa-szyborska-jacys-ludzie.html> [dostęp 28.03.2025].

- Szyborska W., [2022]: *Minuta ciszy po Ludwice Wawrzyńskiej*. https://poezja.org/wz/Wislawa_Szyborska/20/Minuta_ciszy_po_Ludwice_Wawrzyńskiej [dostęp 28.03.2025].
- Śliz A., Szczepański M.S., 2020: *Wielokulturowość: idea, teoria i polityka*. „Kultura i Społeczeństwo”, nr 2, 175–206.
- Świgost M., Dąbrowska A., 2017: *Właściwości stygmatu a sytuacja życiowa człowieka zagrożonego stygmatyzacją*. „Studia Edukacyjne”, nr 45, s. 329–345.
- Tajfel H., 1970: *Experiments in intergroup discrimination*. “Scientific American”, vol. 223(5), s. 96–103.
- Tajfel H., Turner J.C., 1986: *The social identity theory of intergroup behavior*. W: *Psychology of intergroup relations*. Eds. S. Worchel, W.G. Austin. Nelson-Hall, Chicago, s. 276–293.
- Tarnowska M., 2011: *Kiedy odmawiamy «obcym» części człowieczeństwa? Uwarunkowania zjawiska infrahumanizacji*. W: *Wobec obcych. Zagrożenia psychologiczne a stosunki międzygrupowe*. Red. M. Kofta, M. Bilewicz. PWN, Warszawa, s. 168–188.
- Thoreau H.D., 1999: *Walden, czyli życie w lesie*. Przeł. H. Cieplińska. Rebis, Poznań.
- Thorndike E.L., 1920: *A constant error in psychological ratings*. “Journal of Applied Psychology”, vol. 4(1), s. 25–29.
- Tischner J., 2000: *Etyka solidarności*. Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Tischner J., 2008: *Etyka a historia. Wykłady*. Oprac. D. Kot. Instytut Myśli Józefa Tischnera, Kraków.
- Tischner, J., 2017: *Inny. Eseje o spotkaniu*. Znak, Kraków.
- Tłuściak-Delikowska A., 2014: *Dystans społeczny wobec innych: analiza postaw młodzieży wobec wybranych grup narodowo-etnicznych*. „Człowiek – Niepełnosprawność – Społeczeństwo”, nr 4(26), s. 85–104.
- Umiński P., Samołyk O., Piłat A., Walewski M., 2025: *Wpływ napływu migrantów z Ukrainy na polską gospodarkę. Podsumowanie stanu wiedzy*. Departament Badań i Analiz. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.bgk.pl/files/public/Raporty/20250310_Wp%C5%82yw_imigrant%C3%B3w_z_Ukrainy_na_polsk%C4%85_gospodark%C4%99_FINAL.pdf [dostęp 10.03.2025].
- UNHCR, 2005: *Ukraine Refugee Situation*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> [dostęp 28.03.2025].
- UNHCR, [b.r.w.]: *Refugee Data Finder*. <https://www.unhcr.org/uk/news/stories/un-chiefs-call-greater-solidarity-forcibly-displaced> [dostęp 28.03.2025].
- Unia Metropolii Polskich, 2022: *Sąsiedzka pomoc. Mieszkańcy 12 największych polskich miast o pomocy uchodźcom z Ukrainy*. <https://metropolie.pl/arttykul/>

- sasiedzka-pomoc-do-poczatku-maja-mieszkanicy-12-najwiekszych-polskich-miast-przyjeli-pol-miliona-uchodzcow-z-ukrainy-1 [dostęp 26.09.2025].
- Usatenko I., 2021: *Fenomen gościnności środkowoeuropejskiej w ujęciu historycznym*. „Wielki Stare i Nowe”, t. 16(21), s. 124–132.
- Weber M., 1989: *Polityka jako zawód i powołanie*. Przeł. P. Egel, M. Wandel. Niezależna Oficyna Wydawnicza NOWA, Warszawa.
- Weber M., 2002: *Gospodarka i społeczeństwo. Zarys socjologii rozumiejącej*. Przeł. D. Lachowska. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- West M., 2011: *The Homeric Question Today*. “Proceedings of the American Philosophical Society”, vol. 155, no. 4, s. 383–393.
- Wodziński C., 2015: *Odys gość. Esej o gościnności*. Fundacja Terytoria Książki, Warszawa.
- Wojdat M., Cywiński P., 2022: *Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse. Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach*. Centrum Analiz i Badań. Unia Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza.
- Wójcicki K.W., [ok. 1850]: *Gościnność*. B.m.w.
- Zdort D., 2015: *Dominik Zdort: Dokąd deportować Tatarów*. Rzeczpospolita Plus Minus. 6 lutego. <https://www.rp.pl/plus-minus/art11996691-dominik-zdort-dokad-deportowac-tatarow?template=restricted> [dostęp 12.06.2017].
- Zessin-Jurek L., 2022: „Prawdziwe” uchodźczynie i „falszywi” uchodźcy. 23 marca. <https://wyborcza.pl/775968,28269444,prawdziwe-uchodzczyynie-i-falszywi-uchodzczy.html> [dostęp 28.03.2025].
- Zgółkowa H., red., 1997: *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*. T. 12. Wydawnictwo Kurpisz, Poznań.
- UdSC (Urząd do Spraw Cudzoziemców), 2017: *Zestawienie liczbowe dotyczące postępowań prowadzonych wobec cudzoziemców w 2016 roku*. <https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/> [dostęp 12.06.2017].
- Znaniecki F., 2008: *Metoda socjologii*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Zogata-Kusz A., Öbrink Hobzová M., Cekiera R., 2023: *Deserving of Assistance: The Social Construction of Ukrainian Refugees*. “Ethnopolitics”, vol. 24(3), s. 278–297. <https://doi.org/10.1080/17449057.2023.2286779>.
- Żądło A., 2022: *Natalia de Barbaro: Pomaganie uchodźcom to jest przywilej, a nie obowiązek, łaska czy litość*. 13 marca. <https://www.newsweek.pl/natalia-de-barbaro-od-pomaganiu-sobie-i-innym-w-czasie-wojny/dzpc4yd> [dostęp 28.03.2025].
- Żurawski vel Grajewski P., 2018: *Specyfika relacji polsko-ukraińskich po 2015 roku*. „Sprawy Międzynarodowe”, T. 71, nr 1, s. 41–92.

Indeks nazwisk

A

Adamczyk Anita 46
Adamczyk Wojciech 46, 84
Ajschylos 13
Al-Hamad Areej 57
Allport Gordon W. 85
Andrejuk Katarzyna 49
Armstrong Karen 118
Asch Solomon E. 86, 102

B

Bailey Kim 29
Baley Stefan 182
Ban Ki-moon 43
Barska Anna 22, 24
Bartczak Aneta 55
Batson Daniel 65
Baumeister Roy F. 72
Beaman Arthur L. 67
Beck Ulrich 35
Berger Peter L. 72
Berry John W. 98, 99
Bhabha Homi K. 23
Białasiewicz Luiza 57
Bierówka Joanna 35
Bilewicz Michał 56, 62
Bilik Grażyna 36
Birger Lior 57
Blau Peter M. 23, 29

Błaszczak Mariusz 51
Bourdieu Pierre 23
Briggs Daniel 57
Bukraba-Rylska Izabella 23
Bulska Dominika 46

C

Campbell David E. 72
Castells Manuel 35, 101
Cekiera Rafał 14, 42, 52, 53, 74
Christians Clifford G. 62, 63
Chrzczonowicz Magdalena 52
Chwiejda Ewelina 132, 133
Cialdini Robert B. 67
Creswell John W. 63
Crossley Megan 57
Cywiński Paweł 10, 47
Czerniejewska Iwona 84

D

Dahrendorf Ralph 34
Daoust Gabrielle 57
Dąbrowska Anna 84
Denzin Norman K. 58
Derrida Jacques 12, 22, 30, 133, 135, 234
Dofurmantelle Anne 30
Durkheim Émile 34, 86
Dytkowski Tomasz 233
Dyvik Synne 57

F

- Flick Uwe 63
Fontana Andrea 63
Franciszek, papież 12, 234
Frey James H. 63
Fukuyama Francis 101

G

- Gaynor Tim 43
Geertz Clifford 98
Gibbs Graham 60
Gilbert Daniel 76
Glock Charles Y. 120
Goffman Erving 27, 31, 83, 109, 139
Gouldner Alvin W. 70
Goździak Elżbieta M. 43
Granovetter Mark 29
Grzymała-Kazłowska Aleksandra 97
Gudkova Svetlana 58, 60
Guruge Sepali 57
Guzy-Steinke Halina 70

H

- Habermas Jürgen 32
Hadzińska-Wyrobek Aleksandra 12
Halík Tomáš 41
Hall Dorota 49
Harbaugh William T. 28
Heidegger Martin 12
Herrmann Marcin 24
Hocharenko Olga 182
Hofstede Geert 76, 87
Holska Agata 74, 75
Holt-Lunstad Julianne 28
Homer 11, 13, 21
Houlihan Roman 67

I

- Isayev Elena 21

J

- Jacher Władysław 118
Jas-Koziarkiewicz Marta 14, 51
Jaskułowski Krzysztof 43
Juergensmeyer Mark 120

K

- Kaczyński Lech 48
Kahne Joseph 29
Kahneman Daniel 75
Kalinowska Katarzyna 23
Kamiński Mariusz 51
Kapuściński Ryszard 179, 180, 181, 221
Katner Filip 47
Kolankiewicz-Lundberg Marta 54
Korczyński Mariusz 99
Kot Dobrosław 11, 230, 234
Kozakowski Kamil 27
Krakowska Katarzyna 23
Kryvoruchko Larysa 100
Kuczyński Paweł 23
Kvale Steinar 58, 60
Kymlicka Will 100, 101

L

- Layton Bradley R. 28
Lesińska-Staszczuk Magdalena 83
Lévinas Emmanuel 31, 133, 180, 181
Lincoln Yvonna S. 58
Lippmann Walter 27, 83

M

- Maciaszek Patrycja 102

- Main Izabella 43
 Malewska Kamila 74
 Małkiewicz-Daszkowska Zofia 135, 144
 Markowska Barbara 133, 135
 Mateja-Jaworska Bogumiła 20
 Mauss Marcel 24
 McLuhan Marshal 181
 Mead George H. 76
 Metersky Kateryna 57
 Mikulska-Joles Agnieszka 49
 Modrzyk Ariel 19
 Motyka Grzegorz 87
- N**
- Nijakowski Lech M. 55
 Nikitorowicz Jerzy 99
 Nouman Hani 57
 Nowakowska Iwona 102
 Nowicka Ewa 26
- O**
- Öbrink Hobzová Milena 53, 74
 Okólski Marek 43
 Orłowska Beata A. 85
- P**
- Park Robert E. 125
 Parsons Talcott 35
 Pastuszek Stefan 37
 Pisarek Adam 13, 19, 20, 25, 143, 159, 160
 Platon 21
 Plewko Jadwiga 98
 Prokopenko Olha 100
 Putnam Robert 23, 28, 29, 72
 Pytel Jan Kanty 11, 13, 15, 20, 50
- R**
- Rabbiosi Chiara 57
 Radcliffe Timothy 235
 Rancew-Sikora Dorota 19, 30, 38, 132
- S**
- Sabik Aleksandra 54
 Said Edward W. 86
 Sakowicz Eugeniusz 99, 119
 Samołyk Oliwia 231
 Scaramuzzi Iacopo 235
 Schaller Mark 67
 Schmiedel Ulrich 43
 Sennet Richard 69
 Simmel Georg 23, 31
 Simon Herbert A. 75
 Sitnicka Dominika 51
 Skarga Barbara 180
 Skowrońska Marta 19, 20, 57, 133, 134, 139, 148
 Sławek Tadeusz 10
 Smith Graeme 43
 Smith Timothy B. 28
 Smith Wilfred C. 118
 Snyder Tymothy 55
 Stachyra Ryszard 26
 Stark Rodney 120
 Stefanek Mateusz 99
 Suter Brigitte 43
 Szahaj Andrzej 112
 Szczepański Marek S. 98, 106
 Szczerski Krzysztof 15, 41
 Szczygło Aleksander 48
 Szwed Robert 125
 Szydło Beata 47
 Szymborska Wisława 11, 42

Ś

Śliz Anna 98, 106
 Świgost Magdalena 84

T

Tajfel Henry 27, 80
 Tarnowska Monika 50
 Tarshish Noam 57
 Thoreau Henry David 234
 Thorndike Edward 102
 Tischner Józef 33, 36, 118, 179, 180
 Tłuściak-Delikowska A. 80
 Trojanek Magdalena 54
 Turner John 27, 80
 Tversky Amos 75

U

Umiński Paweł 231
 Usatenko Ihor 24

W

Weber Max 34, 76
 West Martin 21

Wild de Zita 57
 Wilson Timothy D. 76
 Wodziński Cezary 10, 11, 14
 Wojdat Marcin 10
 Wójcicki Kazimierz W. 233, 234
 Wypych Paweł 48

Y

Yasin M. Yasin 57

Z

Zdort Dominik 47
 Zessin-Jurek Lidia 53
 Zgólkowa Halina 19
 Ziółkowski Jarosław 47
 Znaniecki Florian 60
 Zogata-Kusz Agnieszka 53, 74

Ż

Żak Monika 16, 58
 Żądło Agnieszka 227
 Żurawski vel Grajewski Przemysław 88

Under one roof The experience of hosting refugees from Ukraine in Polish homes

S u m m a r y

This monograph addresses the issue of accepting refugees from Ukraine into Polish homes after the Russian Federation launched a full-scale invasion of the country in February 2022. The analysis focuses on the experience of hospitality understood not only as an act of solidarity and humanitarian aid, but also as a social, cultural, and psychological phenomenon which incurs significant consequences for both hosts and guests.

The starting point for the discussion was a consideration the concept of hospitality in philosophical, sociological, and historical terms. The study highlights its multidimensionality, ambivalence, and connection with the concept of social solidarity. It places hospitality within the European and Polish tradition, and juxtaposes its current significance with the challenges of contemporary migration crises. The study also pays particular attention to the Polish political and social context: emphasizing on the one hand the unprecedented surge of solidarity towards Ukrainians fleeing the war, while on the other hand highlighting earlier experiences of hostility towards migrants on the Belarusian border.

The subsequent parts of the monograph present the situation of refugees in Poland and the social and institutional conditions for their reception. The study discusses the scale of migration after February 24, 2022, and the dynamics of demographic changes in the largest Polish cities. It also highlights the socio-political factors influencing public opinion and the willingness of Poles to provide assistance.

The empirical part constitutes the central axis of the study. The research, conducted in the summer of 2023 in the Silesian Province, was based on qualitative in-depth interviews. Seventy-five accounts were collected from people hosting refugees, focusing on their motivations, everyday experiences, the process of parting, and reflections after the end of their cohabitation.

The analysis of the research material was grouped into four main blocks. The first concerned the motivations and attitudes of the hosts. It was shown that the decisions to accept refugees were based on the desire to help, compassion, and a sense of moral obligation, and were often spontaneous impulses. In many narratives, Ukrainians were placed closer to the category of “their own,” which made it easier to redefine the boundary between strangers and loved ones.

The second block covered issues of sharing space and intercultural communication. The respondents agreed that living together generated many opportunities for exchange and integration, but sometimes tensions arose due to cultural/customary and linguistic differences.

The daily organization of life played a particularly important role – the division of household duties, the use of shared spaces, etc.

The third block analyzed the experience of separation. The subsequent act of moving out by the refugees was accompanied by a range of emotions: on the one hand, a sense of relief at regaining their privacy, but also emptiness, longing, and a sense of loss. The study identified various trajectories of relationships: from lasting bonds maintained after leaving the hosts' home to a complete break in contact, sometimes perceived as an expression of ingratitude.

The fourth block – “post-hospitality reflections” – demonstrated the importance of the described experience for the hosts. The respondents emphasized that living together with refugees was an opportunity for self-discovery, exploring one's own limitations and possibilities, as well as a source of reflection on identity and the role of solidarity. The study pointed out that the encounter with the Other allowed them to understand their own cultural habits and strengthened their sensitivity to the plight of people affected by the humanitarian crisis.

The conclusion of the monograph emphasized that the Polish surge of hospitality towards refugees from Ukraine should be considered an unprecedented phenomenon, documenting the ability of a society to spontaneously mobilize in the face of a crisis. At the same time, the study demonstrated that this experience highlighted the limitations of hospitality, related to material and emotional burdens. This allowed the study to draw attention to the need for further reflection on the durability of social bonds formed during this period and on the importance of intercultural dialogue in the context of global migration.

The monograph thus constitutes both a documentation of a unique historical moment and a contribution to the broader scientific debate on the categories of hospitality, solidarity, and social responsibility. The collected testimonies confirm that the meeting of hosts and refugees “under one roof” has left a lasting mark on individual and collective memory, becoming an important point of reference for reflections on the condition of contemporary societies in the face of migration and humanitarian crises.

Redakcja
Magdalena Kopec

Projekt okładki
Dawid Drzęzła

Projekt makiety
Zofia Oslislo-Piekarska

Korekta
Alicja Uthke

Redakcja techniczna, skład DTP
Beata Klyta

Redaktor inicjujący
Paweł D. Radek

Nota copyrightowa obowiązująca do 31.12.2026
Copyright © 2025 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Sprzysyamy otwartej nauce. Od 1.01.2027 publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Rafał Cekiera: <https://orcid.org/0000-0003-3649-6645>
Justyna Kijonka: <https://orcid.org/0000-0002-7301-2876>
Monika Żak: <https://orcid.org/0000-0002-3472-1864>

<https://doi.org/10.31261/PN.4317>

Pod jednym dachem : doświadczenie goszczenia
uchodźców z Ukrainy w polskich domach /
Rafał Cekiera, Justyna Kijonka, Monika Żak.

– Wydanie I. – Katowice : Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego, 2025

ISBN 978-83-226-4614-4

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-4615-1

(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Jordana 18, 40-043 Katowice
<https://wydawnictwo.us.edu.pl>
e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Druk i oprawa:
volumina.pl Sp. z o.o.
ul. Księcia Witolda 7–9
71-063 Szczecin

Wydanie I. Ark. druk. 16,25. Ark. wyd. 16,5. Papier offset 90 g. Złożono krojem
pisma **Maecenas** (autorstwa Michała Jarocińskiego). PN 4317. Cena 49,90 zł (w tym VAT).

Udzielenie schronienia uciekającym przed wojną to jedno z tych wydarzeń, na które nie sposób się przygotować – a równocześnie przygotowujemy się do niego przez całe życie. Moment gościnności nie jest bowiem nigdy odseparowany od całokształtu naszych biografii – wartości, uznawanych norm, w tym przypadku nade wszystko – rozumienia relacji z drugim człowiekiem, innym od nas i nam (do tej pory) obcym. W dramatycznej godzinie próby po 24 lutego 2022 roku wiele polskich rodzin zawiesiło codzienną rutynę i pośpieszyło z pomocą dotkniętym wojennym terrorem Ukraińcom.

Głównym tematem książki jest owo doświadczenie gościnności – jej przyczyny (motywacje do przyjmowania uchodźców w swoich domach), procedury (nawiązywania relacji, układania reguł funkcjonowania w ramach niestandardowej codzienności) oraz konsekwencje. W jaki sposób przyjmujący pod swój dach uchodźców z Ukrainy gospodarze patrzą po czasie na to wydarzenie? Jak ono przebiegało? Co z niego zostało? A jeśli coś zmieniło – to w jaki sposób?

ŚLĄZAG

Polskie Towarzystwo
Socjologiczne
Oddział Katowicki

ŚLASK
Miesięcznik społeczno-kulturalny „Śląsk”

DZIENNIK
ZACHODNI.PL

Cena 49,90 zł (w tym VAT)

9 788322 646151

Więcej informacji

